

„høgst sannolikt är, at ön under Valdemars välmagtsdagar blifvet af honom faktisk tagen i besittning.“ Dette forekommer mig at være en altfor dristig Slutning ud fra saa ringe Premisser. De Jordebogsafsnit, som Forfatteren sigter til, opregner Kronens og Kongens Indtægter af Landets forskjellige Herreder og Birker, men de indlade sig aldeles ikke paa en topografisk Beskrivelse af Retskredsenes Bestanddele. Naar en Ø danner en Retskreds, nævnes den selvfølgelig i Indtægtslisterne, men ellers beror det paa en ren Tilfældighed, om den kommer med eller ej; Jordbogen forbigaar langt større og vigtigere Øer end Helgoland, og hvis man vilde anvende Forfatterens Fremgangsmaade, altsaa tilskrive alle de under Herrederne ikke nævnte Øer en selvstændig Stilling i Riget, maatte man komme til de mærkværdigste Slutninger. Sandheden er selvfølgelig, at Snes af vore Smaaoer være for ubetydelige til at komme i Betragtning ved en summarisk Oversigt over Kronens Indtægter, og derfor træffes deres Navne kun i Øfortegnelsen.

I den senere Middelalder hørte Helgoland aldeles bevisligt til Withaa Provsti, det nordligste i de frisiske Utlande; derfor opfores dens Kirke i Bispens Skattebog umiddelbart efter Silde Kirker; af samme Kilde se vi endvidere, at Øen — ligesom Sognene i det øvrige Utland — betalte Terragium eller Jordskyld, en kirkelig Skat, der svarede til de øvrige Landskabers Tiende, og vi faa derigjennem et nyt Bevis for Helgolandsfrisernes ecclesiastiske Samhør med Stamfællerne i Nordfrisland gjennem den største Del af Middelalderen, thi Skatten paalignedes den frisiske Utlandsbefolkning allerede 1189 af Erkebiskop Absalon, og den udrededes igjennem hele det følgende Tidsrum.

I det 11te, 12te og 13de Aarhundrede var Helgoland altsaa ganske utvivlsomt en Del af Danmarks Rige, nærmere bestemt en Ø i Provinsen Utland, og dens Beboere ligesaa fuldt Kongsfri som Stamfrænderne paa de andre slesvigske Vesterhavsoer. At Øen under Rigets store Forfaldsperiode op til 1340 kan være kommen i andre Hænder, er muligt, men Historien tier derom, og saasnart Valdemar Atterdag atter bringer Utlandene til Kronen, følger Helgoland med, og hans kraftige Haand føles ogsaa paa denne fjærne Ø. Ogsaa senere deler Helgoland Skjæbne med Utlandene; som disse bliver det en Del af Hertugdømmet og gaar med dette over i de holstenske Grevers Besiddelse, hvilket ses af, at Hertug Adolf 1439 pantsætter Indtægterne af de øjderstedtske Trelænde og Helgoland til en Borger i Hamborg: Heine Brand.

Det er altsaa muligt for ethvert af Middelalderens 5 sidste Aarhundreder at fremdrage mindst ét sikkert Vidnesbyrd om, at Helgoland i denne Tid har hørt ind enten under Kongeriget eller det jyske Hertugdømme, og mere kan ikke forlanges for en saa ubetydelig og af-sides liggende Plet.

Forfatteren forfølger sin Tankegang ogsaa op i den nyere Tid, men jeg anser det for unødvendigt at

dvæle længere ved denne Sag. Kun skal jeg til hans Omtale af Kong Christian I's Forhold til Øen knytte en ren literær Notits. 1828 fremdrog A. Michelsen et Dokument, ifølge hvilket den nævnte Konge 1470 skulde have skjænket Helgoland til Domkapitlet i Slesvig. Professor v. Schwerin viser nu i en længere Udvikling, at dette helt igjennem maa bero paa en Misforstaaelse, og han udtaler tillige sin Forundring over, at denne Sag hidtil ikke har været udsat for den mindste Kritik. (S. 92). Dette er ikke rigtigt. Den bekendte slesvigske Kirkehistoriker H. N. A. Jensen har allerede 1840 i sin kirkelige Statistik S. 696 gjort den samme Opfattelse gjældende som Prof. S. i 1895. Til Sammenligning fremsætter jeg her Jensens Udtalelser. „Die Angabe, dass Christian I. der Domkirche zu Schleswig 1470 Helgoland geschenkt habe, beruht auf einem Missverständniss. In der Urkunde Staatsb. Mag. VII. 685 heisst es, der König gebe der Domkirche „dat hillige Land vnde alle vpgeworpen Lande in Wirkesherde im Straunde belegen, dar nene kerkherren, keken offte kerspele in syn,“ etc. Hillige Land bezeichnet hier nicht die Insel Helgoland, sondern so viel als Kirchenland, wie bei Heimreich der Ausdruck in dieser Bedeutung öfter vorkommt Z. B. wenn er sagt, dass auf Nordstrad binnen Deichs über 2173 Dt. Heiligenlandes gewesen. „so den Kirchen eigenthumlich hat zugehört.“ Hier is die Rede vom dem Kirchenlande in Wiedricks-Harde, das untergegangen Kirebon zuständig gewesen.“ Man vil se, at den ældre og den yngre Forfatter bevæger sig i næsten de samme Udtryk og naa nøjagtigt det samme Resultat, sikkerlig ganske uafhængige af hinanden.

I Bogens senere Afsnit behandles Øens Lokalhistorie, dens rent fysik-geografiske Forhold, og Forfatteren afslutter Værket med en fortrinlig Kortfortegnelse over Øen. Overalt maa man beundre den udholdende Flid, den Nøjagtighed og den Skarpsindighed, der har sat Forfatteren i Stand til at skabe dette smukke Arbejde.

P. Lauridsen,
Skoleinspektør.

Dr. Herman Berghaus: *Chart of the World*, entirely reconstructed by *Herman Habenicht* and *Bruno Domann*. Gotha: *Justus Perthes*. 12. Edition 1897. Af dette fortrinlige Kort, der i alle søfarende Nationers Interesse er forfattet paa engelsk, foreligger nu den tolvte Udgave; første Udgave udkom 1863. Den sidste Udgave kan betragtes som et helt nyt Arbejde, ved hvilket der er taget Hensyn saavel til de seneste Grænseforandringer i forskjellige Verdensdele som til de nyeste Oplagelser. Land og Hav ere behandlede med samme Omhu, og det særdeles smukt udførte Kort bringer mangfoldige Oplysninger om Jærnbanelinjer og Telegrafanlinjer, Vind- og Strømrøtninger, Damp- og Sejlskibsruiter i Verdenshavene, Misvisningen, Isgrænser o. s. v. o. s. v.